

Viggo Sørensen:

Året, der gik

– beretning fra institut og ordbog

Så har Jysk Ordbog endnu et år på bagen, men vi er også kommet tilsvarende længere: 334 spalter er der redigeret (med 37 udtalekort og 106 udbredelseskort). De tidligere redigerede afsnit G-Go (omfattende 395 spalter, 41 udtalekort og 163 udbredelseskort) er midt på året lagt på nettet, og i foråret 2002 vil resten af bogstav G følge efter.

Med hjælp fra Aarhus Universitets Forskningsfond er vi gået i gang med at planlægge publikation over internettet af vort spørgelistemateriale, efterhånden som det bliver indtastet i en database. Denne indsats har naturligvis kostet andetsteds, idet vi forbigående har måttet nedsætte tempoet i udskriften af spørgelister mv. Kun ca. 70 nyudskrifter er indgået i databasen, og ca. 190 ny skitsekort er blevet tegnet på grundlag heraf. Der er indgået ca. 1.500 sedler i ordbogssamlingen.

Information ud af huset spiller til gengæld en hastigt stigende rolle. Efter at vi er gået på nettet, har vi i år modtaget mere end 200 forespørgsler, telefonisk og via e-mail. Denne interesse for vort arbejde er opmuntrende, men ind imellem også temmelig tidkrævende.

Alt i alt går det således godt – endnu! For der samler sig hastigt sorte skyer i horisonten, som på lidt længere sigt kan gøre det vanskeligt at føre Jysk Ordbog til ende. I tillid til læsernes tålmodighed vil jeg bruge de næste par sider til at forelægge vore problemer – naturligvis i det håb, at læsere med indsigt og indflydelse vil kunne støtte os med råd og vejledning.

Indsamlingen til Jysk Ordbog blev som bekendt startet af professor Peter Skautrup tilbage i 1932, og med ham som leder var det naturligt, at ordbogsarbejdet blev organiseret i universitetsregi inden for rammerne af et institut. Ordbogen har også gennem tiderne i altovervejende grad været finansieret af universitetet og de fonde, som universitetet havde adgang til: Aarhus Universitets Forskningsfond og Statens Humanistiske Videnskabsfond – og vi har dér mødt megen sympati og forståelse for vort arbejde.

Men universiteterne administreres i dag helt anderledes end for blot et par årtier siden. Det har medført administrative ensretninger, der nu gør det vanskeligt for Jysk Ordbog at overleve i universitetsmiljøet – trods al god vilje fra vore kolleger.

Der er for det første et problem med den faste finansiering. Da vort institut blev startet, og da det i 1987 blev udvidet til en størrelse af 3 videnskabelige medarbejdere og en (næsten fuldtids) sekretær, var det under den klare forudsætning, at arbejdsopgaven var redaktion og publicering af Jysk Ordbog. En senere budgetmodel fra starten af 1990'erne stiller universiteterne over for kontante modkrav til gengæld for de bevillinger, der skal dække udgifterne til forskning og undervisning. Universitetet – og dermed de enkelte institutter – skal levere såkaldte STÅ'er (et mål for gennemførte prøver og eksaminer), før ministeriets kasseapparat klinger. Det kan give betydelige vanskeligheder for småfag, men i princippet har alle institutter én farbar vej frem: levér spændende og seriøs undervisning, der kan tiltrække studerende og bære dem gennem uddannelsen! Men nej – dén udvej har vort institut ikke! Vi er ikke blevet sat til at undervise, men til at redigere; følgelig producerer vi ikke STÅ'er, men ordbogsartikler.

Under den herskende budgetmodel er vi henvist til at leve af vort fakultets og vore naboinstitutters velvillighed, for i deres øjne "slipper" vi for undervisningen, men vil gerne have del i bevillingerne. Det kan med god vilje gå en tid, men på længere sigt forekommer situationen uholdbar. Men det ville også være meningsløst, hvis vi for det gode naboskabs skyld udbød undervisning: vort fagområde ligger perifert i forhold til naboinstitutternes, og samtidig ville en sådan aktivitet nedsætte redaktionstempoet til det halve. Så ville der ikke mangle et par og tyve års redaktion, men op mod 50!

Samme billede gentager sig på en lidt anden måde, når man betragter vore fondsansøgninger. Jysk Ordbog er – så vidt vides – den første ordbog af sin art, der er gjort tilgængelig på internettet, og det har kun kunnet lade sig gøre via generøs hjælp fra UNI-C. Men hvis ordbogen virkelig skal kunne opleves som en model for gratis offentlig publicering af statsfinansieret forskning, så er der nogle mangler, som skal udbedres. Ikke nogen hverken UNI-C eller vi bør føle os ansvarlige for – men nogen, der følger af, at Jysk Ordbog i sit oplæg (og gennem en tiårig redaktionsperiode) stadig var tænkt som noget, der skulle trykkes.

For en publikation på nettet er det i dag et uomgængeligt krav, at alle former for krydshenvisninger – og dem er der mange af i en ordbog – fungerer som links, så brugeren ikke skal anvende tid på ny opslag, for slet ikke at tale om opslag tilbage til udgangspunktet! Og et ligeså uomgængeligt krav knytter sig til opslaget i en netordbog – hvor man ikke blader, men indtaster en søgt form. Den mindste afvigelse fra vor opslagsform af et ord og til den form, vor bruger har mødt det pågældende ord i, vil ødelægge søgningen – medmindre vi som redaktører har forudset brugerens indtastningsform og på forhånd sikret "usynlig" henvisning herfra til den valgte opslagsform. Kort sagt: skal Jysk Ordbog blive en ægte netpublikation, må de

pågældende udvidelser finansieres. Programdelen er ikke særlig dyr, og redaktørernes fremtidige anvendelse af den ny programmering er vel nærmest gratis; det, der koster mest, er den opmærkningsproces, der skal sikre, at der også automatlinkes og sikres succesfulde opslag for den hidtil redigerede del af ordbogen (A-Go), ca. 4.300 spalter.

Ordbogens netudgave kan suppleres på andre måder, som med tiden vil synes helt naturlige. Men de to omtalte og aldeles nødvendige projekter har vi allerede søgt fondsmidler til. Med hvilket resultat? Alt for ofte: "Det er desværre ikke vores bord!" Fra Statens Humanistiske Forskningsråd, har vi fået afslag med den begrundelse, at vore projekter ikke er "ren forskning". Da vi tidligere henvendte os om støtte over tipsmidlerne, kunne kultur- og forskningsministerierne med god samvittighed lade problemet gå videre til vort ressortministerium, og her fandt man det unødvendigt at støtte "et universitetsprojekt". Vi har ved flere lejligheder mødt samme holdning ved private fonde: jamen, I har jo statsmidler!

Pointen af alt dette er ikke så meget, at man får sine projekter underkendt. Det må man være indstillet på, når fondene modtager støtteværdige ansøgninger, der langt overstiger de til rådighed stående midler. Nej, det nedtrykkende ligger i, at vi så ofte bliver anvist pladsen mellem stolene: set fra undervisningsministeriel side leverer vi ikke lige den vare, de traditionelt støtter; set fra forskningsministeriel ellers privatfinansiel side går vi på strandhugst uden for vore naturlige finansieringskanaler; og så bemærkes det ikke, at vore arbejdsopgaver meget ligner dem, man ellers gerne bevilger penge til.

Et tredje alvorligt problem for os vedrører rekrutteringen. De tre redaktører er i dag hhv. 66, 60 og 53 år. Ingen af os vil kunne føre Jysk Ordbog til ende. Afløsere må der til, og vi har allerede kontakt med et par interesserede og lovende arvtagere. Men – der eksisterer ikke længere nogen uddannelse på universitetet, som fører kandidater hen i retning af den fagkundskab og de rutiner, der kræves til redaktion af Jysk Ordbog. Oplæring må derfor ske i tilknytning til den igangværende redaktion, men dette behov hænger på ingen måde sammen med universiteternes ensrettede vej for rekruttering: 5 års én- eller tofaglig uddannelse, dernæst 3 års ph.d.-studium + 3 års adjunktur – med henblik på fast ansættelse i en lektorstilling.

Rekrutteringsvejen for vore afløsere behøvede ikke at være nær så lang – og bekostelig. Til gengæld burde den i højere grad være lagt an på praktisk indføring i materiale og metoder – og gradvis føre over i selvstændig redaktionsvirksomhed. Som læseren vil forstå, er det regulære rekrutteringsstillinger, vort institut har behov for – som overgang til senere fast ansættelse og i en stillingsstruktur, som klart tilsiger, at arbejdsopgaven er redaktion.

Under igangværende strukturforhandlinger på det humanistiske fakultet tilstræber man – med ministeriets velsignelse – at slå de nuværende institutter sammen i større enheder. Vort institut har – pga. den fælles sproghistorie – størst affinitet med Institut for nordisk sprog og litteratur, og vi må forventes sammenlagt med dette institut, inden næste nummer af Ord & Sag udkommer. Det behøver ikke i sig selv at give styringsmæssige problemer for ordbogen, såfremt vi får afdelingsstatus og dermed en rimelig faglig og økonomisk handlefrihed inden for det ny institut. Men på den anden side cementerer en sådan ordning jo blot den skævhed og utilpassethed, som kendetegner vort tilknytningsforhold til det industrialiserede universitet. Den stillingskategori, som formentlig ville passe bedst til vor virksomhed, er hvad man kalder forsker i kulturministerielt regi (med slutstillingen seniorforsker). En sådan stillingskategori eksisterer slet ikke inden for undervisningsministeriets område.

Nu er der formentlig mange læsere, der vil spørge: Jamen, når nu universitetet er blevet så problematisk en ramme om jeres virksomhed, hvorfor flytter I så ikke? Kan I så ikke blive overført til kulturministeriet? Dér findes i forvejen museumsinstitutioner af mange slags, og sågar et par ordbøger. Det lyder fuldstændig, som om I ønsker at konvertere til centerforskning?

Men sådan spiller klaveret jo ikke. Det er muligt, at en administrativ flytning af Jysk Ordbog kunne løse de påpegede problemer – hvad man selvfølgelig bør undersøge nøjere. Men selv med de gunstigste udsigter er det ikke os, der har det reelle udspil. Flytning kræver støtte fra så mange involverede – og indlydelsesrige – parter, at det er næsten umuligt at få sagen rejst. Det er i denne situation, vi beder om råd og vejledning fra de læsere, der finder vor arbejdsindsats værdifuld.

Her til slut – efter at vi nu har luftet vore bekymringer – vil vi forsikre, at redaktionen bestemt ikke har tabt modet. Vi lover at gøre alt for at holde dampen oppe i den fortsatte redaktionsproces, og vi vil gøre, hvad der er økonomisk muligt for at udbygge Jysk Ordbog til en ægte netpublikation. I fortrøstning om, at begge dele trods alt lykkes, vil vi ønske vore læsere en rigtig glædelig jul og et godt nytår. Og vi vil takke følgende fonde, som midt i al modgang har ydet os støtte til gennemførelsen af vort lange seje projekt:

Aarhus Universitets Forskningsfond	
(til etablering af database over dialektgeografiske kort)	kr. 93.000
Fabrikant Mads Clausens Fond	
(til fortsat arbejde med Jysk Ordbog)	kr. 50.000
Aarhus Universitets Forskningsfond	
(til hosting af netordbogen 2002 på UNI-C-server)	kr. 12.000